

На мою думку, причиною такого «засліплення» у студентів є сприйняття історії права і держави як обсягу фактичного історичного матеріалу: набору дат, подій та документів. Для більшості, - це матеріал на повторення шкільного курсу історії. Дійсно викладання історії держави і права спрямоване на розуміння предмету і методу історико-правової науки, вивченні окремих державно-правових явищ, інститутів, закономірностей їх виникнення та розвитку. Без наповнення його контекстом формування європейської ідентичності, усвідомлення місця України в державотворчих процесах Європи такий підхід позбавлений виховного значення, а сама дисципліна залишається поза процесом інтеграції в Європейський простір вищої освіти. Сумлінне викладання викладача досягне у такому випадку лише технічного результату: атестації студентів.

Отже, дидактика історії держави і права повинна змінити вектор – формувати світогляд майбутніх юристів з огляду на стандарти Європейського простору вищої освіти та європейської спільноти в цілому. Відтак важливо знайомити з правом і державою як динамічними соціальними явищами; обрати людиноцентриський вимір, підкреслюючи роль людини як суб'єкта та об'єкта права; показати зв'язок історії держави і права України з історичною спадщиною Європи.

Ці завдання вимагають розробки нової Концепції змісту і викладання історико-правових дисциплін та відповідних навчальних програм, орієнтованих не лише на запам'ятовування фактів, але й на критичне мислення та виховання студентів-правників в дусі служіння людям на користь загального блага. Дисципліни повинні сприяти світоглядній інтеграції студентів в європейське суспільство, виховати в них повноцінних членів цього суспільства.

Відповіддю на оголошену тезу, на моє переконання, є безумовне збереження історико-правових дисциплін як інструменту виховання світоглядних та ціннісних орієнтирів студентів-правників, набуття ними фундаментальних знань про право водночас як про соціальне та публічне явище, а також становлення і розвиток держави в умовах культурної багатоманітності.

В. М. Тімашова
доктор політичних наук
професор кафедри публічного управління
та міжнародних відносин
НПУ імені М. П. Драгоманова
(м. Київ)

ВІДНАЙДЕННЯ СЕБЕ АБО ПОВЕРНЕННЯ ДО СЕБЕ ЯК МЕГАТРЕНД ПОСТМОДЕРНОГО СУСПІЛЬСТВА

Сьогодні у мінливому глобалізованому світі стан суспільної нестабільності створює унікальну психологічну ситуацію, коли значна кількість людей змушена адаптуватися до змін, які відбуваються в суспільстві. Масштаби трансформаційних перетворень в усіх сферах суспільного життя, що відбуваються на глобальному, регіональному, локальному й особистісному рівнях, не можна описати теоретичними схемами, заснованими на лінійно-еволюційних теоріях. На думку В. Іноземцева, «вступаючи у постіндустріальну (постмодерну, інформаційну) епоху, людство небаченою раніше мірою випробовує себе незвіданим» [1, с. 85]. Отже, сучасні реалії потребують нових концепцій, пов'язаних із всебічним аналізом не тільки соціально-економічних, політико-правових, а насамперед культурно-гуманітарних процесів на рівні особи.

Разом з тим, сучасна постмодерна епоха виступає як машина утилізації не тільки природи, культури, а й самої людини, взявши за мету переведення наявної інформації з описового стану в технологічний (матричний, структурований). Ті інформаційні пласти

культури, які не піддаються процедурам такого «переведення», визнаються в кращому випадку як пережиток, у гіршому – як непотрібна річ. Згадаємо оповідь класика фантастичної літератури Р. Бредбері «451 градус за Фаренгейтом», в якій йдеться про знищення культурного надбання попередніх поколінь: класичні твори в кращому випадку залишаються у вигляді конспектів на кілька сторінок, а то і кількох рядків, що нині спостерігаємо в Інтернеті. Але на час виходу цього твору в 50-х рр. минулого століття це сприймалася як фантастика.

Утвердження постматеріального начала в структурі сучасної цивілізації є, насамперед, проблемою морально-духовного порядку, з чим погоджуються багато вчених і науковців. На думку українського філософа С. Кримського, першочерговість ролі особистісних якостей у розумінні духовності XXI століття «визначається вимогою утвердження так званої монадної особистості, здатної репрезентувати свою націю, свою культуру, свою епоху і тим самим маніфестувати індивідуальну іпостась універсального досвіду, оскільки нині щільність соціальних зв'язків виросла настільки, що формування монадних особистостей стає поширеним явищем» [2, с. 12–13].

Сьогодні мабуть найгострішим питанням у галузі освіти є те, як підготувати наших дітей, які народилися сьогодні, до швидких інноваційних трансформацій, що відбуваються внаслідок процесів глобалізації та інформатизації. Яких умінь і навичок потребуватимуть ці діти для того, щоб правильно обрати освіту, отримати потрібну роботу, заявити про те, хто вони є й обрати свій шлях у житті, й, нарешті, зрозуміти, що відбувається в цьому мінливому світі? Звісно, майже неможливо передбачити майбутнє, як це робили свого часу Вольф Мессінг або Едгар Кейсі, однак саме зараз це зробити набагато складніше, бо, на відміну від сталого, доволі спокійного життя в XX столітті, що давало можливість досить точно прогнозувати наше майбутнє, нині ми не можемо бути ні в чому впевненими.

Зміни, які вже є, і які тільки насуваються, можуть трансформувати власне базову структуру життя. Ще донедавна життя було розділено на дві частини – період навчання і період роботи. Перший етап давав можливість отримати освіту, потрібні для майбутньої професії знання, сформувати погляд на сучасність як стабільну ідентичність. Другий етап за допомогою накопичених знань і набутих умінь допомагав облаштуватися в житті, обрати професію, заробити на життя і т. ін. Якщо ви навіть після сорока років продовжували вчитися, то це, як правило, були лише незначні поправки до набутих знань і добре розвинених умінь.

Що стосується змін у галузі освіти, то нині все ще багато навчальних закладів продовжують займатися збільшенням обсягів надання інформації. Це було доцільним ще наприкінці XX століття, але у XXI столітті ми маємо в розпорядженні неймовірний за обсягом потік інформації, який, навіть за великим бажанням, майже неможливо заблокувати. Через цей величезний, на 99 % непотрібний обсяг інформації, який заважає зосередитися, який відволікає від розв'язання нагальних поточних проблем, виникає спокуса переключитися на легкі необтяжливі речі, що проявляється, скажімо, у потягу до електронних ігор, перегляду коміксів, нескінченних серіалів і т. ін.

Численні фахівці з педагогіки стверджують, що навчальним закладам потрібно переключитися на викладання чотирьох «К»: 1) критичного мислення; 2) комунікації; 3) колективної роботи і 4) креативності, тобто зробити ставку на загальножиттєві уміння і здатність впоратися зі змінами, пристосуватися до них, захищаючи свою душевну рівновагу в незвичних, незнайомих ситуаціях. У цій новій реальності, вважає Н. Харарі, замість нарощування обсягів інформації, люди потребують здатності й навичок правильно використовувати інформацію, визначати різницю між головним і другорядним, намагатися об'єднувати отриману інформацію, формуючи власну картину світу [3, с. 322].

Надзвичайно важливим є те, щоб молода людина обрала майбутню професію за своїм покликанням, дослухаючись до себе, своїх здібностей, враховуючи власні можливості, а не під тиском батьків, порад знайомих та інших чинників. У зв'язку з цим

заслуговує на увагу думка сучасного американського філософа і письменника Д. Уолша, який говорить про те, що «рай» і «пекло» існують не поза земним життям, а в житті кожної людини. Коли людина крокує по життю за своїм покликанням, здібностями та можливостями, професія апріорі стає улюбленою й приносить набагато більше бонусів і можливостей навіть якщо не дуже добре оплачується. Як правило, в такої людини набагато кращим є здоров'я і щасливо складається сімейне життя, бо людина живе в злагоді зі своїми вподобаннями, здібностями, врешті-решт, – власним внутрішнім світом. Тобто, підсумовує Д. Уолш, – така людина вже живе в раю за свого земного життя. Ситуація навпаки, як правило, призводить до фізичної і духовної руйнації людини, негараздів зі здоров'ям, особистим життям і т. д. [4].

Згідно із записами грецького письменника Павсанія, давньогрецький афоризм «пізнай самого себе» є однією з дельфійських максим, яка була викарбувана на стіні у храмі Аполлона в Дельфах у Стародавній Греції. Пізнання себе починається в ранньому віці, коли дитина має певні схильності до того чи іншого заняття, наприклад, любить малювати, співати, конструювати, чи «лікувати». В цей момент батькам важливо прислухатися до дитини, її здібностей, бо від цього залежить чи зможе дитина проявити себе у сфері, яка їй подобається. Підтримувати, допомагати, дозволити зробити свій вибір та скерувати у правильне русло – ось основне завдання батьків стосовно дитини. Головне у цьому творчому процесі – не зупинятися на досягнутому і завжди відкривати перед собою щось нове та цікаве незалежно від віку і професії.

Пізнання самого себе або повернення до самого себе через чесний діалог із самим собою стосовно власних здібностей, талантів, умінь, яким тебе наділила природа, відкриває всі можливості особистісного людського прогресу, успіху, щастя та процвітання в житті. І якщо людина розуміє й дотримується свого призначення й крокує за ним, тоді пізнання самого себе поступово розкриватиметься більш глибоко та повно.

До того ж, у сучасних непростих умовах вищій навчальний заклад покликаний готувати не тільки дуже добре теоретично підготовленого фахівця в певній галузі народного господарства, мета вищої освіти – сформувати людину з широким світоглядом, нонконформістською свідомістю, системою гуманістичних цінностей тощо. Це завдання можливо виконати лише за допомогою викладання дисциплін соціально-гуманітарного блоку. Саме тому так цінуються випускники з дипломами найпрестижніших вишів світу. Можна почути думку, що в європейських вишах технічного профілю обсяг вивчення соціально-гуманітарних дисциплін є значно меншим, ніж профільні предмети, або такі дисципліни в навчальній програмі взагалі відсутні [5, с. 23]. Проте прихильники наведеної точки зору не беруть до уваги той факт, що в країнах Західної Європи дуже давні й стали традиції демократичного суспільства, що, безумовно, позначається на рівні освіченості та світогляді громадян цих країн. Те, що для європейських студентів є нормою, загальновідомими фактами, традицією, наша молодь мусить дізнаватись, розуміти, сприймати самостійно, що, звісно, не є простим завданням.

У минулому, модерному суспільстві, вважає вище згадуваний Н. Харарі, ми здобули силу для перетворення і маніпулювання світу навколо нас. У найближчому майбутньому революції в біо- й інформаційних технологіях матимуть контроль над світом всередині нас, що дасть змогу проектувати й продукувати наше життя. Ми навчимося як програмувати мозок, подовжити життя або знищувати думки на власний розсуд. Але ми не знаємо, які з цього будуть наслідки, оскільки «людям завжди простіше було винаходити інструменти, ніж мудро ним користуватися» [3, с. 24]. Подібним чином легше буде змінити напрям потоку наших думок, ніж передбачити, що це зробить з нашою психологією і нашою соціальною системою. Як наслідок, наша ментальна система може трансформуватися аж до її ймовірної руйнації.

Рішення, які прийматимуть у майбутньому сьогоднішні діти, формуватимуться на підставі нинішнього бачення світу. Уже сьогодні ми в позиції наздоганяючого, ми – спізнюємося. Якщо нинішнє покоління не знайде себе або не повернеться до себе, йому

бракуватиме усвідомленого широкого, всеосяжного погляду на цей світ. Тоді майбутнє, скоріше за все, вирішуватимуть випадковості, а не дії особистості, яка реалізувала власний внутрішній світ, тобто себе.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Иноземцев В. Л. Расколота цивилизация. Наличествующие предпосылки и возможные последствия постэкономической революции. Москва: Academia, 1999. 724 с.
2. Кримський С. Заклики духовності ХХІ століття (З циклу щорічних лекцій ім. А. Оленської-Петришин, 2002 р.). Київ: КМ Академія, 2003. 287 с.
3. Харарі, Ювал Ной. 21 урок для 21 століття. Київ: Форс Україна, 2018. 416 с.
4. Уолш, Нил Доналд. Беседы с Богом (необычный диалог). Кн. 1. Москва: София, 2008. 336 с.
5. Галактіонова І. В. До питання про необхідність вивчення навчальної дисципліни «політологія» як обов'язкової студентами вищих навчальних закладів України. *Освіта регіону. Політологія, психологія, комунікації. Український науковий журнал*. 2009. № 4. С. 20–24.

О.М. Чижова
кандидат політичних наук
доцент, професор кафедри публічного управління
та міжнародних відносин
НПУ імені М.П. Драгоманова
(м. Київ)

ПРАГМАТИЗМ ЯК РЕЗУЛЬТАТ ПРОЦЕСУ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ТА ІНТЕГРАЦІЇ В УМОВАХ РОЗВИТКУ ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Прагматизм ототожнює об'єктивну реальність з досвідом, з відчуттями, дає змогу озброїти сучасну науку ефективними методами вирішеннями політичних та соціальних проблем сьогодення, а також з'ясовує причини і обставини розвитку процесів соціалізації молодіжного покоління в умовах глобальних політичних змін та євро інтеграційних процесів в освіті.

Прагматизм (від грецького *pragmatos* - справа, дія) – суб'єктивно – ідеалістичне вчення в західній філософії, яке вважає істинним лише те, що дає практичну користь мети, а як теоретична концепція виникла в Сполучених Штатах Америки у 70-ті роки ХІХ століття. Критерієм істинності понять, за прагматизмом, є їхня практична вигода в період соціокультурної інтеграції в людському вимірі. Прагматизм витлумачує практику як діяльність людини, спрямовану на задоволення її безпосередніх потреб в контексті євроінтеграції.

Соціальні явища прагматизм намагається пояснити за допомогою «теорії прогресу», за якою прогрес у суспільстві полягає не в досягненні суспільством певної мети, а в самому євро інтеграційному процесі руху [1, 423]. Цікаво те, що мета до досягнення якої прагне людина, різна, хоча трапляються випадки, коли вона зберігається з визначенням дій, що засновані на об'єктивному аналізі обставин, розташування сил та основних прагматичних тенденцій розвитку.

Основоположником цього вчення був американський філософ та логік Ч.Пірс (1839-1914). За Пірсом прагматизм – це готовність діяти особливим чином, що спирається